

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-417-7-2>

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPING SCENARIOS FOR POST-WAR RECOVERY

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗРОБКИ СЦЕНАРІЇВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Розробка стратегічних сценаріїв промислового розвитку України має враховувати воєнний стан та реальні сучасні умови, а також необхідність повоєнного відродження та відновлення промисловості в майбутньому. Сценарне планування дозволяє розуміти та оцінювати сьогодення і майбутнє промислового розвитку в умовах дефіциту цифрових даних та неможливості здійснення кількісної оцінки та аналізу поточного стану.

В умовах невизначеності процес планування стає значно складнішим, ніж планування в звичайних умовах життєдіяльності. Використання сценарного методу для виявлення тенденцій та шляхів відновлення та розвитку промислових підприємств є альтернативою прогнозам на сьогоднішній день. Мінливість, невизначеність суспільного та організаційного розвитку досягли такого ступеня, що прогнози стали нездійсненними та виявилися неможливими, незважаючи на складний математичний апарат, в той час як, застосування сценаріїв надає наочне уявлення про все, що може статися з підприємствами у графічній формі та можливість працювати з майбутнім, уникаючи прогнозів [1].

Як зазначає В. Горбулін, історично виникнення сценарію відбулося внаслідок співпраці багатьох учених і дослідників після Другої світової війни, що працювали на оборонну сферу, досліджуючи нові галузі знань. Керівник однієї з компаній (RAND Corporation,) у США, що працювала над створенням нових технологій та видів озброєння запропонував метод мислення, що отримав назву «майбутнє-зараз» (future-now) [2]. Ідея цього методу, полягала в тому, щоб за допомогою скрупульозного аналізу й використання творчої

уяви скласти звіт, написаний людьми з майбутнього. Згодом стали використовувати термін «scenrio» («сценарій»), оскільки він виявився вдалим, так як акцент у ньому робиться не стільки на передбаченні (прогнозуванні), скільки на створенні певної теорії. Дослідження активізувалось через події, пов'язані з в'єтнамською війною та зростаючим інтересом до пошуку способів проникнення в більш віддалене майбутнє з метою точного планування змін у суспільстві – інтересом, викликаним соціальними потрясіннями після війни у В'єтнамі.

Потенціал цього методу широко застосовується і міжнародними інституціями, оскільки сценарне планування може використовуватися як гнучкий інструмент прогнозування, що дозволяє визначити потенційні ризики й підготуватися не до одного, а до кількох можливих альтернатив майбутнього. Це може допомогти промисловості підготуватися до викликів майбутнього в процесі прийняття рішень для досягнення як операційних, так і стратегічних цілей.

Світовий банк широко використовує сценарне планування у своїй діяльності – регулярні публікації Глобальних сценаріїв зростання, сценаріїв кліматичних змін, сценарії політичних та інвестиційних наслідків в країнах що потребують співробітництва банку. Матеріали «Досвід Світового банку з постконфліктної реконструкції» (Боснія та Герцеговина, Сальвадор, Уганда, Камбоджа, Еритрея, Гаїті, Ліван, Руанда та Шрі-Ланка) узагальнюють досвід постконфліктної відбудови. Політика банку полягає в координації допомоги після конфлікту; урегулюванні питань макроекономіки та зовнішнього боргу; визначення пріоритетів у макроекономічній стабілізації; відновленні інфраструктури та людського й соціального капіталу [3].

Слід звернути увагу на масштабний військовий конфлікт у Сирії, де війна почалася в 2011 році та перетворилася на тривалий конфлікт, половина населення країни була переміщена, а економіка зазнала великих втрат. Світовим банком були визначені основні пріоритетні сектори щодо оцінки руйнувань та збитків в трьох основних містах Сирії що постраждали від руйнувань – Алеппо, Хама, Ідліб. Це житло, охорона здоров'я, транспорт, енергетика, освіта, водопостачання та каналізація, міські установи та надання послуг [4]. Оцінка збитків для житлового сектору (фізичні збитки), який найбільше постраждав від руйнувань, становить 58% загальної оцінки збитків. Руйнування житла спричинило посилення міграції населення, як всередині Сирії до більш безпечних регіонів, так і в інші країни.

Визначення пріоритетних секторів важливе для розуміння першочергових напрямів повоєнного відновлення країн, що постраждали від війни, зокрема, з такими масивними руйнуваннями як у Сирії. Безумовно, важливим є стратегічне бачення подальшого відновлення та можливі сценарії розвитку. У 2019 році дослідницькою групою розвитку Світового банку та Форуму економічних досліджень Близького сходу було підготовлено матеріали «Зростання після війни в Сирії», в яких на відміну від попередніх досліджень відображено не лише вплив конфлікту та його наслідки, але й розроблені потенційні сценарії зростання для Сирії після війни. В дослідженні визначено скільки часу знадобиться для того, щоб Сирія досягла доконфліктного рівня розвитку, а також кількість «втрачених десятиліть» за різними припущеннями щодо рушіїв зростання [5]. Також ідентифіковано ключові фактори в постконфліктних сценаріях для драйверів зростання – повернення біженців та ВПО додому. Основними факторами до повернення називають безпеку та наявність програми відбудови. Визначено також перспективи драйверів зростання, такі як фізичні інвестиції, демографія та робоча сила, людський капітал та загальна продуктивність факторів виробництва. При моделюванні перспектив постконфліктного зростання враховувались прогнози ВВП за різними сценаріями в рамках добровільної мобільності, порівняння між добровільною мобільністю та примусовою репатріацією та скільки часу знадобиться Сирії, щоб досягти зростання.

Дослідження показало, що лише руйнування факторів виробництва призведе до скорочення ВВП в середньому до 87%, а близько 64% скорочення ВВП є результатом фізичного руйнування капіталу. У середньому за роки конфлікту на демографію та працю припадало близько 15%, людський капітал – 7%, а продуктивність факторів виробництва призведе до 13% зростання ВВП. Цей розподіл факторів є важливим, оскільки він закладає основу для аналізу потенціалу ВВП Сирії після конфлікту, який залежить від прогнозованої еволюції цих драйверів зростання.

На сьогодні конфлікт в Сирії частково заморожений і поки немає політичного врегулювання, його не можна вважати завершеним. Станом на 2021 рік 75% сирійців, які зараз живуть в Єгипті, Іраку, Йорданії та Лівані, хотіли б повернутися додому, але лише 6% висловили готовність повернутися в поточному році. Згідно з опитуванням ООН, проведеним у країнах Європи, в Україну станом

на вересень 2022 року готові були повернутися близько 81% біженців, а у вересні 2023 року вже лише 75% [6].

Відбудова та розширення фізичного капіталу Сирії значною мірою залежатиме від обсягу іноземних коштів, які будуть доступні, оскільки її здатність до самофінансування, ймовірно, буде обмеженою, особливо в найближчій перспективі. Водночас, на сьогодні міжнародні донори не готові інвестувати в економіку країни допоки не буде зміни режиму. Зазначені вище напрями для фінансування (житло, охорона здоров'я, транспорт, енергетика, освіта, водопостачання та каналізація, міські установи та надання послуг) залишатимуться в рамках гуманітарної підтримки населення.

Використання досвіду Сирії у побудові стратегічних сценаріїв відновлення економіки та визначенні напрямку подолання наслідків руйнувань через воєнні дії можливе й для України. Так, визначальним фактором в постконфліктних сценаріях для драйверів зростання – повернення біженців та ВПО додому. Вже сьогодні потрібно розробляти сценарії щодо можливостей залучення внутрішніх джерел фінансування для відродження промисловості, зокрема для регіонального промислового розвитку на рівні громад та МСП.

Література:

1. Якименко О.С. Вплив розвитку подій на сценарії фінансового стану промислових підприємств. Ефективна економіка . ТОВ ДКС-Центр. № 3, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1027>
2. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
3. World Bank eLibrary. The World Bank's Experience with Post-Conflict Reconstruction. URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/0-8213-4290-8>
4. Syria Damage Assessment (of selected cities Aleppo, Hama, Idlib). The World Bank Group. 2017. 54 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/530541512657033401/pdf/121943-WP-P161647-PUBLIC-Syria-Damage-Assessment.pdf>.
5. Devadas S., Elbadawi I., Loayza N.V. Growth after war in Syria / The World Bank. Policy Research Working Paper 8967. 2019. 45 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/424551565105634645/pdf/Growth-after-War-in-Syria.pdf>.
6. Слово і діло: аналітичний портал. Як змінювалися наміри українських біженців щодо повернення додому. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/21/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvalysya-namiry-ukrayinskyx-bizhencziv-shhodo-povernennya-dodomu>